

Κερδοσκοπία, μια ξεχασμένη ετυμολογία

Καθώς περιφερόμουν τις προάλλες στο internet, έπεσα σε ένα βίντεο του Patrascan. Ο Victor Patrascan είναι Ρουμάνος stand-up κωμικός που βασίζει τα αστεία του στον αυτοσχεδιασμό και στην άμεση αλληλεπίδραση με το κοινό. Στις παραστάσεις του συνομιλεί με θεατές από διαφορετικές χώρες και μέσα από αυτές τις μικρές συζητήσεις δημιουργεί χιουμοριστικά σχόλια γύρω από πολιτικά πρόσωπα και κοινωνικά θέματα. Σε [ένα](#) από τα αποσπάσματα που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο, ο κωμικός συζητά με μια Βρετανίδα από το κοινό και, με αφορμή το όνομα του Prince Andrew, στήνει έναν σύντομο αλλά χαρακτηριστικό διάλογο.

You have Prince Andrew...

He's not the prince anymore because he f@c%ed so many children that the royal family was like: "This is inappropriate! There is a number that is appropriate...and he went waaay over."

Στρεφόμενος προς τη θεατή τη ρωτάει:

What is the appropriate number of children?

Και η θεατής του απαντάει διστακτικά:

I have no idea.

Τότε ο κωμικός της λέει φανερά έκπληκτος:

*You have no..?... **It's zero!***

Αυτός ο διάλογος μου έφερε στο μυαλό ένα άλλο παρόμοιο ερώτημα, στο οποίο εμείς ως άλλοι θεατές κάποιας κωμωδίας καλούμαστε να απαντήσουμε. Το ερώτημα βασίζεται σε έναν διάλογο που παρατηρώ να επαναλαμβάνεται δημόσια και εμφανίζεται ξανά τον τελευταίο καιρό με αφορμή τον πόλεμο στην Μέση Ανατολή: αφορά την καταπολέμηση της κερδοσκοπίας και την πάταξη της αισχροκέρδειας.

«Παίζουν για το άθλημα;»

Η ετυμολογία της λέξης κερδοσκοπία μας μιλάει για «κάποιον» που έχει ως σκοπό το κέρδος. Άραγε η καταπολέμηση της κερδοσκοπίας σημαίνει την κατάργηση αυτού του σκοπού; Θεωρούμε δηλαδή πως κάποιες επιχειρήσεις κυνηγούν το κέρδος, ενώ υπάρχουν άλλες που τι; Παίζουν για το άθλημα;

Οι πρωταγωνιστές του δημόσιου διαλόγου, για να αποφύγουν την άβολη ακρίβεια της ετυμολογίας, δίνουν - και μας έχουν μάθει να δίνουμε και μείς - μια διαφορετική σημασία στην λέξη «κερδοσκοπία»: Ότι κερδοσκοπία είναι όταν κάποιος προσπαθεί να βγάλει περισσότερο κέρδος από το κανονικό/επιτρεπτό, εκμεταλλευόμενος μια κατάσταση για να πλουτίσει.

Αν είναι έτσι τότε, **«πόσο είναι το επιτρεπτό κέρδος;»**

Αν κερδίζεις 5% είσαι «υγιής επιχειρηματίας». Αν κερδίζεις 30% είσαι «κερδοσκόπος». Αν κερδίζεις δισεκατομμύρια από χρηματιστήρια είσαι «επενδυτής». Μα τελικά ποιο είναι το όριο; Δεν υπάρχει - το οικονομικό σύστημα δεν διαθέτει μηχανισμό που να ορίζει «δίκαιο κέρδος». Έχει αντίθετα ζωτικό παράγοντα τον ανταγωνισμό, και ο ανταγωνισμός οδηγεί πάντα προς τη μεγιστοποίηση, όχι προς κάποια «ηθική ισορροπία».

Οι ίδιοι πρωταγωνιστές του δημόσιου διαλόγου, παραβλέπουν αυτό το ερώτημα για να μην αναγκαστούν σε κάποια απάντηση. Την ίδια στιγμή στρέφουν το βλέμμα του κοινού στο μέγεθος του συγκυριακά «εξωφρενικού» κέρδους, και έτσι χάνουμε την ευκαιρία να ασχοληθούμε με την ουσία του κέρδους. Αποδεχόμαστε την ωφελιμότητα και την αναγκαιότητά του σα φυσικό φαινόμενο, δίχως να το αμφισβητήσουμε.

Έτσι λοιπόν μένουμε να παρακολουθούμε ως θεατές, την αντιπολίτευση στο σύνολό της να κατακεραυνώνει την κυβέρνηση για τα ελλιπή μέτρα που λαμβάνει για την καταπολέμηση της κερδοσκοπίας. Και την κυβέρνηση απ' την άλλη να αναγνωρίζει τα περιστατικά και να αυξάνει τους ελέγχους. Ποιο είναι το κοινό σημείο στις προσεγγίσεις τους;

Το κέρδος εννοείται και επιτρέπεται. Θα ασχοληθούμε μόνο με το μέγεθός του.

«Δύο μέτρα και δύο σταθμά»

Στις ειδήσεις ακούμε: «Η τιμή του πετρελαίου ανέβηκε στα χρηματιστήρια αξιών». Αυτό παρουσιάζεται σαν φυσικό φαινόμενο, σαν τον καιρό, σαν τον σεισμό. Κανείς δεν κατηγορεί κανέναν. Κανείς δεν μιλά για αισχροκέρδεια.

Αντίθετα ακούμε: «Βενζινοπώλης αύξησε την τιμή πριν ακόμα προμηθευτεί καύσιμα με το νέο, ακριβότερο τιμολόγιο.» Αμέσως: κατακραυγή, έλεγχοι, πρόστιμα.

Ας το δούμε καθαρά. Στο χρηματιστήριο, κάποιος αγοράζει και πουλά δικαιώματα πάνω σε πετρέλαιο που δεν έχει ακόμα εξαχθεί ή διυλιστεί και κερδίζει εκατομμύρια από μια δήλωση ή πληροφορία ενός αξιωματούχου. Αυτό θεωρείται νόμιμο, σεβαστό. Ο βενζινοπώλης αυξάνει την τιμή προεξοφλώντας ένα κόστος που ήδη έρχεται, ακριβώς όπως κάνει το χρηματιστήριο. Γιατί αυτό αποτελεί «κερδοσκοπία» ενώ το πρώτο όχι;

Η διαφορά δεν είναι στη λογική. Είναι ίδια και στις δύο περιπτώσεις. Η διαφορά είναι στο **ποιος** κάνει την πράξη. Η χρηματιστηριακή κερδοσκοπία ανήκει στον κόσμο του «κανονικού κεφαλαίου», είναι αόρατη, μακρινή, «αναγκαία», νομιμοποιημένη. Ο βενζινοπώλης είναι ορατός, τοπικός, προσιτός ως στόχος. Έτσι το σύστημα προστατεύει τους μηχανισμούς συσσώρευσης στην κορυφή, ενώ εκθέτει τους μικρότερους κρίκους της αλυσίδας. **Η «καταπολέμηση της κερδοσκοπίας» στρέφεται πάντα προς τα κάτω, ποτέ προς τα πάνω.**

Η κυβέρνηση λοιπόν παραδέχεται και υπογραμμίζει το πρόβλημα. Αυτό είναι απαραίτητο για να διατηρήσει την νομιμοποίηση της. Παράλληλα, μετατοπίζει την οργή της κοινωνίας. Αντί να στραφεί η κοινωνική δυσαρέσκεια προς τις δομές - προς την ίδια την οργάνωση της εργασίας και της ιδιοκτησίας που επιφέρει αδικίες και συγκρούσεις, στρέφεται προς έναν ιδιοκτήτη ή μια επιχείρηση. Ο συγκεκριμένος/συγκυριακός «κερδοσκόπος» γίνεται ο «εχθρός», όχι το σύστημα.

Και για να κλείσει τον κύκλο, παρουσιάζει τον εαυτό της ως ουδέτερο διαιτητή. Σαν να μην έχει το ίδιο το κράτος ρόλο στη διατήρηση των συνθηκών που επιτρέπουν αυτές τις «κερδοσκοπίες». Σαν να είναι πάνω από οικονομικά συμφέροντα.

Απ' την πλευρά της η αντιπολίτευση δεν διαφωνεί με το πλαίσιο. Δεν αναδεικνύει ότι «το πρόβλημα είναι η ίδια η λογική του κέρδους». Λέει «το πρόβλημα είναι ότι η κυβέρνηση δεν κάνει καλά τη δουλειά της απέναντι στους κερδοσκόπους».

Με άλλα λόγια, η αντιπολίτευση **ζητά καλύτερη διαχείριση του συστήματος, όχι αμφισβήτησή του.**

Το κέρδος παρουσιάζεται και από τις δύο πλευρές ως δεδομένο και φυσικό: Ως εργαζόμενος υπάρχουν μόνο αν παράγεις κέρδος. Ως εργοδότης υπάρχουν μόνο αν έχεις σκοπό να παράγεται κέρδος. Και ο ανταγωνισμός δίνει το ρυθμό χτυπώντας τα τύμπανα ενός αέναου πολέμου, πιο σκληρά, πιο δυνατά, να αρπάξεις την ευκαιρία, να φτάσεις όσο πιο ψηλά έναντι των άλλων.

«Χάρισμα»

Από που προκύπτει όμως το κέρδος για το οποίο καλούμαστε να βρούμε το επιτρεπόμενο μέγεθος;

Το κέρδος δεν γεννιέται από την πώληση. Στην πώληση απλά αλλάζει μορφή και από εκεί που ήταν ένα εμπόρευμα προς διάθεση, παίρνει τώρα την μορφή του χρήματος για τον επιχειρηματία . Είναι σαν κάποιος να σας χάριζε ένα αυτοκίνητο. Το κέρδος σας θα εμφανιζόταν ως χρήμα την στιγμή που το πουλούσατε. Το κέρδος όμως είχε ήδη γεννηθεί την ώρα που κάποιος σας χάρισε ένα αυτοκίνητο.

Προσφέροντας την ικανότητά μας για εργασία σε κάποιον εργοδότη, αυτός την καταναλώνει μέσα σε κάποια χρονικά πλαίσια. Η ικανότητά μας αυτή παράγει μια νέα αξία. Ως εργαζόμενοι παίρνουμε στα χέρια μας ένα μέρος αυτής της αξίας, χρηματικά, ως μισθό. Το υπόλοιπο, μένει στον εργοδότη.

Χάρισμα.

Αυτό το χάρισμα είναι το κέρδος. Δεν είναι κάποια «αμοιβή για ρίσκο», ούτε «ανταμοιβή για οργάνωση». Είναι το μέρος της αξίας που παρήγαγε η ικανότητα για εργασία του εργαζόμενου και δεν του αποδόθηκε.

Ας παραφράσουμε λοιπόν το αρχικό ερώτημα « πόσο είναι το επιτρεπτό κέρδος» σε : «Πόση από την αξία που παράγουμε θα δώσουμε χάρισμα ; Η απάντησή μας σε αυτό το ερώτημα δεν θα μπορούσε να είναι, «δεν έχω ιδέα». Θα ήταν: Μηδέν. Τόσο είναι το επιτρεπόμενο, αποδεκτό ποσοστό κέρδους. Μηδέν.

«Το πραγματικά αισχρό»

Και μιας και με την λέξη «αισχροκέρδεια» δίνεται ένας τόνος ηθικός: Το αισχρό δεν είναι η ύπαρξη ενός μεγάλου κέρδους, αλλά η ύπαρξή μας ως μισθωτοί εργάτες. Η μισθωτή εργασία, που παρουσιάζεται ως «φυσική», αλλά πραγματικά είναι η εκφύλιση της ύπαρξής μας σε πλάσματα που είναι αναγκασμένα να πουλάνε ξανά και ξανά το ίδιο τους τον εαυτό, μιας και δεν τους ανήκει τίποτε άλλο για να επιβιώσουν, παρά το να χαρίζουν ένα μέρος του κόπου τους σε αυτούς που τους στέρησαν τα μέσα για να παράγουν.

Αν υπάρχει κάτι αισχρό στην αισχροκέρδεια, αυτό δεν είναι το μέγεθος του κέρδους αλλά το ίδιο το κέρδος.

Ο Νίκος Παλαμηδάς είναι μισθωτός εργάτης στον τομέα της πληροφορικής, συνδικαλιστής και μέλος της οργάνωσης AURORA. Γράφει για την πολιτική οικονομία από τη σκοπιά της εργατικής τάξης.